VOJENSKÁ PEDAGOGIKA: PŘEHLEDOVÁ STUDIE

MILITARY PEDAGOGY: A SYSTEMATIC REVIEW

Lenka Karásková[1]

[1] Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc

Abstrakt

Příspěvek přináší přehled o stavu bádání v oblasti socialistické vysokoškolské vojenské pedagogiky se zaměřením především na odborné, ale i ideologické prvky. Rámcem přehledové studie je představit problematiku vojenského vzdělávání s prvky ideologie v oblasti vojenské pedagogiky v mezinárodním kontextu. Na základě provedené analýzy studie odpovídá na otázky, která pole vojenského vzdělávání v oblasti vojenské pedagogiky byla a jsou předmětem mezinárodního výzkumného zájmu. Skutečnost, že se vzdělávání vojáků v oblasti vojenské pedagogiky, andragogiky prolíná zejména s vojensko-historickým diskurzem, potvrzuje jeho klíčový význam při prosazování ideologických vizí v armádě i odborný přínos pro vzdělávání a rozvoj vojáků.

Klíčová slova: *vojenská pedagogika, vzdělávání vojáků, vzdělávání dospělých, ideologie*

Abstract

The paper provides an overview of the state of research in the field of socialist university military pedagogy, focusing on both professional and ideological elements. The systematic review aims to present the issues of military education with elements of ideology in the field of soldier education in an international context. Based on the analysis, the study answers the questions which fields of military education in military pedagogy have been and are of international research interest. The fact that the education of soldiers in the field of military pedagogy and andragogy is particularly intertwined with the military-historical discourse confirms its key importance in promoting ideological visions in the military as well as its professional contribution to the education and development of soldiers.

Keywords: *military pedagogy, soldier education, adult education, ideology*

1 ÚVOD

Přestože se vojenská pedagogika v období normalizace mohla rozvíjet jako odvětvová vědní disciplína s cílem vzdělávání vojáků na vědeckém základě, absentují studie, které by období 1948–1990 primárně zkoumaly. Výjimky tvoří marginální zmínky o vzdělávání a socializaci vojáků v textech s jiným cílem než programové vzdělávání dospělých, jak uvádí v přehledové kolektivní monografii Jiří Hlaváček (Hlaváček, 2021). Pedagogika dospělých se zaměřovala primárně na metody a prostředky vzdělávání dospělých, tedy didaktiku vzdělávání dospělých. V případě andragogického konceptu vyvíjejícího se v zahraničí se jedná navíc o sociální kontext vzdělávání dospělých včetně transformativního učení (Savicevic, 2008).

2 TEORIE

Teorie výchovy a vzdělávání dospělých se v 50. letech 20. stol. rozvíjela specificky, neboť marxistická pedagogika upřednostňovala teorii výchovy a vzdělávání dítěte a dorůstajícího (Škoda, 1971). V této době se vzdělávání dospělých věnovala jen pedagogika vysokých škol a vojenská pedagogika, ta vzdělávala vojáky na vědeckém základě, zkoumala výchovné jevy a procesy (Piffl & Skalka, 1969).

Pojetí vojenské pedagogiky se v mezinárodním prostředí liší, užíván bývá termín „military pedagogy" nebo „military education", předmět zůstává shodný, zajištění výchovy a vzdělávání vojáků (Falk, 2008). Každé vzdělávání je přímo i nepřímo ovlivněno politikou a pedagog se na tomto aktu vědomě či nevědomě podílí (Kozina, 2015), nejinak je tomu i v oblasti vojenské pedagogiky.

3 METODOLOGIE

Pro vyhledání plně recenzovaných textů byla využita databáze EBSCO Discovery Service. Vyhledávány byly empirické i teoretické studie v anglickém jazyce, vzhledem ke specifickému tématu bylo zvoleno období rámcované lety 1960–2021. V titulu a abstraktu byla hledávána klíčová slova související se záměrem přehledové studie: *military education, military pedagogy, soldier education, soldier's education, army education* ve spojitosti se spojením *ideology* nebo *socialism.*

4 VÝSLEDKY

Databáze poskytla 46 článků, dle obsahu statí se jeví nejčastější diskurz vojensko-historický (28 článků) a poté andragogický (18 článků). Celkem 31 ze 46 článků se věnuje období před rokem 1989. Vojensko-historický diskurz se pojí se statěmi, které se primárně věnují vojenské historii a vzdělávání vojáků věnují alespoň čtvrtinu obsahu. Zde se především projevila témata ideologie v učebních osnovách a ve výcviku, provázanost školského a vojenského vzdělávání. V andragogickém diskurzu byly plně zkoumány role civilních pedagogů ve vojenském vzdělávání, autonomie pedagogů při tvorbě obsahu vzdělávání, prvky ideologického vzdělávání v osnovách vojenských škol i jednotlivých kurzů, vliv kultury, ideologie a strategického prostředí na tvorbu osnov a obsahu vojenského vzdělávání. Andragogické téma se propisuje do vojensko-historického diskurzu zejména ideologickým cílením prostřednictvím výchovy a vzdělávání, v andragogickém diskurzu jsou předmětem zájmu primárně vzdělávací koncepce, tvorba osnov, přičemž jsou reflektovány i ideologické prvky.

5 ZÁVĚR A DISKUSE

Přehledová studie odhalila, že i mezinárodní výzkumné prostředí se retrospektivně zabývá vojenským vzděláváním s ideologickými prvky. V proměnách doby, strategického prostředí a kultury, se nutně proměňují i koncepce vzdělávání a výchovy vojáků. V rámci studie nebyl nalezen výzkum v českém prostředí. Jedná se tedy o téma nezpracované, které může andragogice přinést kritickou reflexi vývoje.

6 LITERATURA

Falk, C. (2008). All Pedagogy is Military. In Kvernbekk, T., Simpson, H., & Peters, M. A., *Military pedagogies: and why they matter* (s. 1–15). Sense Publishers.

Hlaváček, J. (2021). Ztracený čas, který z tebe udělá chlapa!? Významy základní vojenské služby a jejich reflexe v generační paměti českých mužů. In Hlaváček, J. (ed.). *Mezi pakárnou a službou vlasti. Základní vojenská služba (1968–2004) v aktérské reflexi* (s. 283–403). Academia.

Kozina, A. (2015). The hidden curriculum in military schools. *Security and Defence Quarterly, 6*(1), 89–104. https://doi.org/10.35467/sdq/134903

Piffl, O., & Skalka, J. (1969). *Vojenská pedagogika*. Naše vojsko.

Savicevic, D. (2008). Convergence or divergence of ideas on andragogy in different countries. *International Journal of Lifelong Education*, 27(4), 361–378, https://doi.org/10.1080/02601370802051504

Škoda, K. (1971). *Úvod do pedagogiky dospělých*. Osvětový ústav v Praze.